

РЕЙ БРЕДЪРИ КОНВЕКТОРЪТ НА ТОЙНБИ

Превод от английски: Деница Минчева, 2012

chitanka.info

— Чудесно! Прекрасно! Браво на мен!

Роджър Шамуей се метна на седалката, затегна колана, форсира перката и личният му хеликоптер „Водно конче Супер-6“ се понесе нагоре в синьото лятно небе, насочен на юг, към Ла Джола.

— Какъв късмет само!

Беше си уредил среща с изключителен човек.

След сто години мълчание, пътешественикът във времето се беше съгласил да даде интервю. Той беше вече на сто и тридесет години и на този ден, в четири следобед, тихоокеанско време, се навършваха точно сто години от единственото му пътуване във времето.

Божичко, точно така! Преди сто години, Крейг Бенет Стайлс беше помахал за сбогом, беше влязъл в своя *Необятен часовник*, както сам го наричаше, и беше изчезнал от своето настояще. До момента той си оставаше единственият човек, пътувал във времето. А Шамуей беше единственият журналист, който, след всички тези години, днес беше поканен на следобеден чай. И? Може би щеше да му се отдаде да оповести второто и финално пътуване във времето. Пътешественикът беше загатнал нещо такова.

— Старче — каза си Шамуей на глас, — господин Крейг Бенет Стайлс, ето ме идвам!

„Водното конче“, подчиняващо се трескавата му възбуда, улови въздушното течение и се понесе по вятъра надолу към брега.

Старецът го чакаше на покрива на Храма на времето, издигащ се на ръба на скалата, от която се спускаха делтапланеристите в Ла Джола. Въздухът беше изпълнен с пурпурни, сини и лимоненожълти делтаплани, от които млади мъже се провикваха, докато млади жени ги призоваваха, застанали на самия ръб на земята.

Стайлс, при всичките си сто и тридесет години, не изглеждаше особено възрастен. Лицето му с присвити очи, вдигнати към хеликоптера, по нищо не отстъпваше на ясните лица на онези безразсъдни Аполони, които припряно дръпваха планерите си от пътя на спускащия се хеликоптер.

Шамуей остави апарата да виси във въздуха за момент, като се наслаждаваше на очакването.

Лицето под него беше на човек, провидял чудни архитектурни градежи, познал невероятни любви, проектирал загадъчни плетеници

от секунди, часове и дни, преди да се гмурне срещу течението на вековете. Обгоряло от слънцето лице, празнуващо собствения си рожден ден.

Само за една нощ преди сто години, току-що завърналият се от времевия си скок Крейг Бенет Стайлс, беше достигнал милиарди зрители по целия свят чрез Телстар и беше предрекъл бъдещето на човечеството.

— Успели сме! — беше казал той. — Направили сме го! Бъдещето е наше. Възстановили сме градовете си, обнови ли сме малките градчета, прочистили сме езерата и реките си, изчистили сме въздуха, спасили сме делфините, размножили сме китовите, прекратили сме войните, разпръснали сме соларни станции в космоса, за да осветят света ни, колонизирали сме Луната, заселили сме Марс, а после и Алфа Кентавър. Излекували сме рака и сме предотвратили смъртта. Направили сме го — о, Боже, благодаря ти — успели сме! О, светли и прелестни върхове на бъдещето, извисете се!

Той им беше показал снимки, беше донесъл със себе си мостри, беше направил записи на магнетофонни ленти, на плочи, на филми и касети по време на изумителното си двупосочно пътуване. Светът беше полудял от щастие и се беше втурнал да приветства и да изгражда това бъдеще, да издига обетованите си градове, да спасява природата и да я споделя със земните и морски зверове.

Вятърът донесе приветствения вик на стареца. Шамуей извика в отговор и остави „Водното конче“ да се охлади до собствената си лятна температура.

Крейг Бенет Стайлс, сто и тридесет годишен, го приближи с решителни крачки и, учудващо, помогна на младия репортер да се измъкне от летателния си апарат, понеже Шамуей изведнъж се вцепени и усети, че му прималаява при тази среща.

— Не мога да повярвам, че съм тук — каза той.

— При това съвсем навреме — засмя се пътешественикът във времето. — Току-виж всеки момент се разпадна на съставните си части. Обядът е готов. Да вървим!

И Стайлс тръгна напред, като самотна фигура на парад. Трепкащата сянка на затихващата перка създаде ефект сякаш сцената беше прожектирана от стара филмова лента, запечатала едно бъдеще, което някак вече беше отминало.

Шамуей го последва, както пале следва горда войска.

— Какво искаш да знаеш? — попита директно старецът, докато прекосяваха покрива бързешком.

— Първо — подхвана Шамуей, който се задъхваше в опита си да не изостава, — защо решихте да нарушите мълчанието си след цели сто години? Второ, защо решихте да говорите точно с *мен*? Трето, каква е тази новина, която ще обявите днес в четири часа, когато собствената ви млада личност ще се появи от миналото и когато за кратък момент вие ще бъдете двоен, а ние ще чествуваме този парадокс: човекът, който сте бил тогава, човекът, който сте сега, събрани заедно за един изумителен миг?

Старецът се засмя.

— Каква *тирада*!

— Съжалявам — Шамуей се изчерви. — Записах си всичко снощи. Ами, ето, това са въпросите ми.

— Ще си получиш отговорите — старецът леко подръпна лакътя му. — Всичко с времето си.

— Простете вълнението ми — извини се Шамуей. — Все пак, вие *сте* жива загадка. Получил сте световна слава. Пътувал сте до бъдещето и сте се върнал, разказал сте на хората всичко и после сте се усамотил. Е, вярно, седмици наред новините за вас са обикаляли света по телеграфа, показвали са ви по телевизията, написал сте книга, дарил сте ни един забравим двучасов телевизионен филм, но после сте се затворил от света тук. Разбира се, машината ви е изложена долу и всеки ден по обед тълпи посетители идват да я видят и докоснат, но самият вие сте се отказал от славата...

— Не е точно така — старецът го поведе по покрива. Долу, из градините вече пристигаха други хеликоптери, натоварени с телевизионно оборудване от целия свят, за да запечатат чудото в небесата, онзи момент, когато машината на времето щеше да се появи от миналото, да възсияе, а после да се втурне към други градове, преди да се върне в собственото си време. — През цялото време работих като архитект, за да помогна за изграждането на градовете на бъдещето, които бях видял, когато в младостта си пристигнах в нашето златно утре!

Те останаха неподвижни за момент, загледани в приготовленията под тях. Подреждаха се огромни маси с храна и напитки.

Скоро щяха да почнат да пристигат знатните гости, пратеници от всяка страна на света, дошли да благодарят — вероятно за последен път — на този легендарен, почти митичен пътник през годините.

— Ела с мен — подкани го старецът. — Искаш ли да седнеш в машината? Никой друг не го е правил. Искаш ли ти да си първият?

Нямаше нужда да чака отговор. Старецът забеляза, че очите на младия мъж са блеснали от сълзи.

— Така, така — бързо каза той. — Ето на, така, така.

Един стъклен асансьор ги смъкна надолу и те излязоха в чисто бяло подземие, в чийто център се извисяваше...

Изумителното устройство.

— Ето — Стайлс натисна един бутон и пластмасовата обвивка, която сто години беше помещавала машината, се плъзна настрани. Старецът кимна. — Влез. Седни.

Шамуей бавно пристъпи напред.

Стайлс докосна друг бутон и машината се освети, като пещера пълна с тънки паяжини. Тя вдишваше години и шепнешком издишаше възпоминания. Прорязваха я призрачни кристални вени. Велик паякоподобен бог беше изтъкал платницата ѝ за една нощ. Тя беше обитавана от призраци и беше жива. В механизма ѝ се надигаха и отстъпваха невидими приливи. Горяха слънца и луни криеха своите сезони. Тук се промъкваше надиплена есен, там пристигаха зимни снегове, чиито вихрушки притегляха пролетни цветове, падащи върху летни поля.

Младежът седеше в центъра, неспособен да обели и дума, сграбчил подлакътниците на креслото.

— Няма страшно — каза му старецът грижовно. — Няма да те пратя на пътешествие.

— Аз не бих възразил — отговори Шамуей.

Старецът внимателно разглеждаше лицето му.

— Да, то си личи. Изглеждаш точно като мен преди сто години. Ами че ти би могъл да ми бъдеш почетен син.

При тези думи младият мъж затвори очи и под клепачите му пак се процеди влага, докато призраците на машината въздишаха около него и му обещаваха бъдни дни.

— Е, какво мислиш за моя *Конвектор на Тойнби*? — попита старецът рязко и наруши вълшебния момент.

Той изгаси светлините и младежът отвори очи.

— *Конвектор на Тойнби*? Какво...

— Още загадки, а? Великият Тойнби, онзи чудесен историк, който казал, че всяка група, всяка личност, всеки свят, които не се втурнат през глава да сграбчат и оформят бъдещето си, са обречени да се изгубят в пепелищата на миналото.

— Той ли го е казал *това*?

— Или нещо подобно. Да, той. Така че, какво по-подходящо име за моята машина? Тойнби, където и да си, ето го твоето устройство за сграбчване на бъдещето.

Той хвана младежа за лакътя и го дръпна навън от машината.

— Стига толкова, става късно. Наближава голямото събитие, а? И разтърсващото финално обявление от стария пътешественик Стайлс! Да скокваме!

Обратно на покрива те пак се загледаха в градините, които вече бяха изпълнени със знаменитости и кандидат знаменитости от целия свят. Околните пътища бяха задръстени, небесата бяха изпълнени с хеликоптери и биплани. Делтапланеристите отдавна се бяха предали и бяха накацали по ръба на скалата като ято разноцветни птеродактили със сгънати криле и изправени глави, загледани с очакване в облаците.

— Всичко това — произнесе тихичко старецът. — Боже мой, всичко това заради *мен*.

Младежът си провери часовника.

— Остават десет минути до четири. Почти е време за великото пришествие. Съжалявам, така го описах преди седмица, когато подготвих материала за новините. Моментът на пристигане и отпътуване, само един кратък миг, когато, пристъпвайки времевите граници, вие сте променил цялото бъдеще на света от най-тъмната нощ, към най-светлия ден. Често съм се чудил...

— Какво?

Шамуей разглеждаше небето.

— Когато си пристигнал в бъдещето, *никой* ли не ви е забелязал? *Никой* ли не се е случило да погледне нагоре и да види вашето

устройство, увиснало във въздуха тук, а после и над Чикаго, над Ню Йорк и Париж? *Съвсем никой ли не ви видя?*

— Ами — подхвана изобретателят на *Конвектора на Тойнби*, — предполагам, че никой не ме е очаквал. Пък и да ме е видял някой, сигурно и представя си е нямал какво вижда. Във всеки случай, аз внимавах да не се задържам твърде дълго. Трябваше ми време само, колкото да снимам новите градове, чистите морета и реки, въздуха без смог, държавите без бойни укрепления, спасените обични китове. Движех се бързо, фотографирах чевръсто и за нула време прескочих годините обратно. Днес обаче е съвсем различно. Милиони очи ще се взират нагоре в очакване. И ще мятат бързи погледи между младия глупак в небесата и стария глупак тук горе, все още щастливи заради неговия триумф.

— О, да — потвърди Шамуей. — Този път със сигурност *ще* имате зрители.

Гръмна тапа на шампанско. Шамуей обърна гръб на тълпите в близките поля и на апаратите, изпълнили небето, и видя, че Стайлс тъкмо е отворил една бутилка.

— Наш личен тост за нашето малко лично празненство — те вдигнаха чаши, в очакване да отпият в точния, незаменим момент. Младият журналист пак проговори.

— Остават пет минути до четири. А защо никой друг не пътува след вас?

— Аз не го позволих — отговори старецът, като се наведе от покрива над тълпите долу. — Осъзнах колко е опасно. На мен, разбира се, можеше да се разчита, аз не заплашвах никого. Но, Боже мой, помисли си, ако само *всеки* би могъл да се втурне по боулинг коридорите на времето, да събаря кегли, да плаши местното население тук, да шокира гражданите там, да се върне назад и да прекъсне родословието на Наполеон или да възстанови братовчедите на Хитлер за бъдещето? Не, не. Пък и правителството се съгласи, не, настоя, *Конвекторът на Тойнби* да бъде заключен на сигурно място. Днес ти беше първият и последен човек, оставил отпечатъците си по вътрешността на машината. Десетки хиляди дни тя се охраняваше зорко и непрестанно, за да не я откраднат. Колко стана часът?

Шамуей погледа часовника си и рязко си пое дъх.

— По-малко от минута...

Той отброи секундите, старецът броеше с него. Те вдигнаха чашите си с шампанско.

— Девет, осем, седем...

Тълпата долу беше напълно притихнала. Небесата бяха обхванати от трепетно очакване. Телевизионните камери претърсваха въздушното пространство.

— Шест, пет...

Те чукнаха чашите си.

— Четири, три, две...

Те отпиха.

— Едно!

Те пиха шампанско през смях. Огледаха небето. Златистият ефир над брега на Ла Джола беше притихнал в очакване. Моментът беше настъпил.

— Сега! — провикна се младият репортер, като илюзионист, даващ своята магическа заповед.

— Сега! — каза Стайлс и мрачно се умълча.

Нищо не се случи.

Минаха пет секунди.

Небето остана празно.

Минаха десет секунди.

Небесата чакаха.

Минаха двадесет секунди.

Нищо.

Накрая Шамуей се обърна и изгледа удивено стареца до себе си. Стайлс отвърна на погледа му, сви рамене и каза:

— Аз излъгах.

— Вие какво!? — извика Шамуей.

Хората долу се раздвижиха неловко.

— Излъгах — повтори старецът простичко.

— Не!

— О, да — потвърди времевият пътешественик. — Така и никъде не отидох. Останах си на мястото, но се престорих, че пътувам. Няма машина на времето — само нещо, което *прилича* на нея.

— Но защо? — проплака младежът изумен, сграбчил перилото в края на покрива. — Защо?

— Виждам, че на ревера си имаш звукозаписно устройство. Включи го. Да, така. Искам всички да ме чуят. Сега.

Старецът пресуши чашата си и каза:

— Защото се родих и израснах през шестдесетте, седемдесетте и осемдесетте години, когато хората бяха престанали да вярват в себе си. Аз виждах това обезверяване, виждах как разумът сам се е лишил от причини да оцелява и това ме докара до тъга, отчаяние и гняв. Навсякъде виждах и чувах съмнения. Навсякъде познавах разрухата. Навсякъде ме чакаха професионално отчаяние, интелектуална апатия, политически цинизъм. А всичко, пощадено от апатията и цинизма, беше станало жертва на необуздан скептицизъм и разрастващ се nihilизъм.

Старецът млъкна, явно се беше сетил нещо. Наведе се и извади изпод една маса специална бутилка червено бургундско вино, на чийто етикет се виждаше годината 1984. Докато говореше, той почна внимателно да освобождава древната тапа.

— Всичко най-лошо, за което се сетиш, се случваше едновременно. Икономиката едва пълзеше. Светът беше една голяма помийна яма. Финансите си останаха неразрешима загадка. Всички бяха обхванати от меланхолия. Господстваше мнението, че е невъзможно да настъпи промяна. Светът кротко очакваше своя край. Нищо не си струваше да се прави. Вечер хората си лягаха с катастрофалните новини в единадесет, сутрин се събуждаха с още по-лошите новини в седем. Влачеха се през деня, сякаш газеха дълбока вода, а нощем се давеха в потоп от напасти и черна чума. Ах!

Последното възклицание се дължеше на леко изскочилата тапа. Вече обезвредената бутилка от реколта 1984-та беше готова за декантиране. Пътешественикът във времето помириша гърлото и кимна.

— Не само четиримата конника на Апокалипсиса се задаваха на хоризонта да се спуснат връз градовете ни, но с тях яздеше и пети, още по-страшен конник: Отчаянието, увито в своя мрачен саван на поражението, проповядващо само повторения на минали катастрофи, настоящи провали и бъдещи малодушия. Сред изобилие от черна плява и никакви плодни семена, що за реколта очакваше хората в края на невероятния двадесети век? Забравена остана Луната, забравени бяха червените пейзажи на Марс, великото око на Юпитер, изумителните

пръстени на Сатурн. Ние отказвахме да бъдем утешени. Скърбяхме на гроба на своето отроче, а отрокът бяхме самите ние.

— Така ли е било наистина? — попита тихо Шамуей. — Преди сто години?

— Да — отговори пътешественикът и вдигна бутилката вино, сякаш тя съдържаше доказателството за твърденията му. Той наля малко в една чаша, огледа цвета, вдъхна аромата и продължи. — Сам си виждал телевизионните предавания и си чел книгите от онова време. Всичко това ти е известно. Е, имаше, разбира се, и светли моменти. Когато Солк^[1] избави от мъките децата на света. Или нощта, когато *Орел*^[2] кацна и направи онази огромна крачка за човечеството на повърхността на Луната. Но мнозина продължаваха да се кланят на петия конник и явно смятаха, че накрая той ще възтържествува. И тогава те с мрачно задоволство щяха да отбележат, че гибелните им предсказания са се сбъднали. Така самопораждащите се пророчества бяха произнесени, ние изкопахме гробовете си и се приготвихме да легнем в тях.

— Но вие не сте могъл да го допуснете? — предположи репортерът.

— Естествено, че не можех.

— И така ви е хрумнала идеята за *Конвектора на Тойнби*...

— Не изведнъж. Отне ми години размисъл да я избистря.

Старецът пак направи пауза, разклати тъмното вино, погледна го за момент, а после отпи, притворил очи.

— Междувременно, самият аз също се давех в отчаяние, страдах, плачех тихо нощем и си мислех: Какво мога да направя, за да ни спася от нас самите? Как да спася приятелите си, града си, страната си, целия *свят* от този захлас по гибелното? Е, късно една нощ се оказах в библиотеката си и ръката ми, претърсваща рафтовете, попадна на стария ми любим том от Х.Г. Уелс. Неговото устройство за пътуване във времето ме призова призрачно през годините. И аз *чух!* Аз разбрах! Наистина го изслушах. А след това се заех да начертая планове, да построя машината и да пътувам с нея. Или поне така *изглеждаше* отстрани. Останалото, както казват, е история.

Старият пътешественик във времето си изпи виното и отвори очи.

— Мили боже — прошепна репортерът, като клатеше глава. — О, мили боже. Какви чудеса, какви чудеса...

Под тях зрителите в градините и в полята, и на пътищата отвъд бяха изпълнени с огромно безпокойство. Милиони все още чакаха. Къде беше великото пришествие?

— Ами ето значи — каза старецът, като наливаше нова чаша за младия журналист. — Голяма съм работа, а? Сглобих машината, построих макети на градове, езера и морета. Издигнах величествени архитектурни постройки пред водоеми с кристалночисти води. Говорих с делфини, играх с китове, фалшифицирах записи, митологизирах филми. О, отне ми години. Години тежък труд и тайна подготовка, преди да обявя отпътуването си, да изчезна и да се върна с добрите новини!

Те изпиха остатъка от отлежалото вино. Надигаха се приглушени гласове. Всички хора долу гледаха към покрива.

Пътешественикът им помахаше и се извърна.

— Добре, не остана много. Вече всичко зависи от теб. Имаш записа с моя глас, току-що направен. Ето ти още три записа, с пълна информация. Ето ти и филмова касета с пълната история на моята вдъхновена фалшификация. Ето ти финалната версия на моя сценарий. Вземи ги, вземи всичко и ги предай нататък. Избирам теб за сина, който да обясни действията на бащата. Бързо!

Те припряно се вмъкнаха в асансьора за втори път и Шамуей усети как светът пропада под тях. Той не знаеше дали да се смее или да плаче, затова накрая силно изсвири през зъби. Старецът, изненадан, изсвири в отговор, докато слизаха на долното ниво и напредваха към *Конвектора на Тойнби*.

— Ти разбираш защо го направих, нали синко? Животът *винаги* е серия от самозаблуди! Като момчета, като младежи, като старци. Като момичета, като девойки, като жени — ние всички нежно лъжем себе си и доказваме истинността на лъжите. Тъчем сънища и под тях прикриваме мислите, идеите, плътта и цялата истинна реалност. В крайна сметка всичко е обещание. Това, което прилича на лъжа, е разнебитена необходимост, която желае да се роди. Това е то. И така нататък.

Той натисна бутона, който вдигаше пластмасовата обвивка, натисна друг, който накара машината тихо да жужи, а после побърза да

се отпусне на седалката на *Конвектора*.

— Дръпни последния ключ, момко!

— Но...

— Мислиш си — прекъсна го старецът през смях, — ако машината е заблуда, ако не работи, какъв е смисълът да се дърпат ключове, нали? Нищо, ти все пак го дръпни. *Този път ще проработи!*

Шамуей се обърна, намери контролния ключ, сграбчи го и после вдигна поглед към Крейг Бенет Стайлс.

— Не разбирам. Къде *отивате*?

— Ами че да се слея с вековете, разбира се. Да съществувам само в далечното минало.

— Но как е възможно *това*?

— Повярвай ми, този път ще се получи. Сбогом скъпи, прекрасен, чудесен млади момко.

— Сбогом.

— Така. Кажете ми името.

— Моля?

— Произнеси името ми и дръпни ключа.

— Пътешественик във времето?

— Да! *Сега!*

Младежът дръпна ключа. Жуженето на машината прерасна в рев, тя засия, изпълнена с енергия.

— О — произнесе старецът, като затваряше очи. — Да.

Главата му клюмна на гърдите.

Шамуей извика, върна ключа обратно и се втурна напред да махне коланите, с които старецът се беше привързал към устройството.

Насред това свое занимание той спря, провери китката на пътешественика, сложи пръст на врата му да провери за пулс и после простена. Започна да плаче.

Старецът наистина беше се преселил в друго време, известно като смърт. Сега той завинаги оставаше в миналото.

Шамуей отстъпи назад и пак включи машината. Ако старецът ще пътува, нека и машината — макар и само символично — да го придружи. Тя зажука съчувствено. Нейният огън, ярък като слънчевия плам, изгаряше всичките й паяжинни мрежи и механизми, осветяваше бузите и широкото чело на древния пътешественик, чиято глава

изглежда кимаше в такт с вибрациите на машината и чиято усмивка, докато пътуваше из мрака, беше усмивката на крайно доволно дете.

Репортерът остана така още миг, като бършеше бузите си с опакото на ръката. После, без да изключва машината, той се обърна, прекоси помещението, натисна бутона на стъкления асансьор и, докато го чакаше, извади записите и касетата на пътешественика във времето от джобовете си и един по един ги пусна в стенния отвор на шахтата, водеща към пещта за отпадъци.

Вратите на асансьора се отвориха, той влезе вътре и вратите се затвориха след него. Асансьорът зажува, сякаш сам беше машина на времето, връщаща го обратно в един шокиран свят, в един очакващ свят, издигаща го сред светлата земя на бъдещето, върху планета, чудодейно оцеляла...

... заради лъжата на един човек.

---

[1] *Джонас Солк* — американски учен биолог, разработил ваксината срещу детския паралич. — Б.пр. ↑

[2] *Орел* — става въпрос за лунния модул „Орел“, с който астронавтите Армстронг и Олдрин кацат на Луната през 1969 г. — Бел. moosehead ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.